

יחסי המסחר ישראל-ירדן

הסכם הסחר בין ישראל וירדן נחתם ב-1995, בדיוק שנה לאחר חתימת הסכם השלום והוא התאפיין כבר בתחילת דרכו ברצון, ישראלי בעיקרו, לאפשר לסחורות ירדניות להיכנס לישראל.

הדבר התאפיין בהסכם הסחר שבו ניתנו העדפות למספר גדול של מוצרים שכללו הנחות מכס של 100% 50% ו-30% בעוד שמוצרי יצוא ישראליים זכו להנחה מוגבלת יותר בסך 10%-15% בלבד.

הדבר נובע בהכרה כי יש לתת לכלכלה חלשה כמו ירדן את התמריצים להגברת היצוא לישראל ולהדק את הקשרים בין שתי הארצות (בדצמבר 2004 שודרג ההסכם – בהמשך).

במקביל להסכם הסחר החלו לקום שיתופי פעולה תעשייתיים ישראלים ירדנים בירדן בעיקר בתחום הטקסטיל בהובלתו של דב לאוטמן, הנשיא דאז של "דלתא גליל", וזאת על מנת לנצל את כוח העבודה הזול והמיומן (120-150 דולר שכר חודשי לעובד). עיקר התוצרת מיועדת לארה"ב ועקב כך נוצר צורך בהסכמה ישראלית ירדנית אמריקאית לאפשר כניסה של תוצרת זו לארה"ב בתנאי אס"ח שיש לישראל (פתרון לבעיית כללי המקור).

עקב זאת נחתם בשנת 1997 הסכם ה-QIZ (Qualifying Industrial Zone) המאפשר לתוצרת ישראלית ירדנית המיוצרת באזורים המיועדים לכך דוגמת אירביד, זרקא, עמאן וכו' להיכנס לארה"ב פטורה ממכס וממכסות בכפוף לתנאי אס"ח ישראל ארה"ב.

הסכם ה-QIZ עם ירדן, קובע, כי המכס האמריקני פותח את שעריו, באופן חופשי, ללא מכס, מכסות או מגבלות אחרות כלשהן, ליבוא סחורות המגיעות מירדן, רק במידה ו-8% מהמוצר הסופי, מקורו בתשומות ישראליות.

במהלך השנים, הוקמו בירדן 10 אזורי QIZ מאושרים. מאז נחתם ההסכם, צמח היצוא הירדני לארה"ב מ-15 מיליון דולרים בשנה (1997) לכמיליארד וחצי דולרים בשנה (2006) – כאשר ה-QIZ שימש כמנוף העיקרי לכך.

כתוצאה מהסכם ה-QIZ חל גידול משמעותי מייד עם תחילתו, בהשקעות זרות בירדן, נוספו כ-50,000 מקומות עבודה חדשים וכן נצפה גידול משמעותי של יצוא תשומות ישראליות למפעלים אלה, דבר שהוא ללא ספק אחד מ"פירות השלום" החשובים.

ראוי לציין כי האינתיפאדה שפרצה בשטחים בספטמבר 2000 לא השפיעה לחלוטין על פעילות מפעלי ה-QIZ, ושיתוף הפעולה בתחום זה המשיך והתרחב.

בשנת 2000, חתמה ירדן על הסכם סחר חופשי עם ארה"ב. ההסכם שהיה הסכם מדורג לאורך 10 שנים, הגיע למיצוי מלא בינואר 2010, החל מתאריך זה הוסר לחלוטין המכס על כל היצוא הירדני לארה"ב, לרבות טקסטיל המהווה את עיקר היצוא של ה-QIZ. השינוי אפשר לחברות ירדניות להשתחרר מההסדר הכובל אותן לרכוש 8% מהתשומות שלהן בישראל.

עקב כך, הסכם ה-QIZ, במתכונתו המקורית, נמצא בשלביו הסופיים.

על מנת להקל על החברות הממשיכות לפעול ב-QIZ הוחלט בין הצדדים על סדרה של הקלות בירוקרטיות בכל תהליך הפיקוח על החברות.

עם זאת, ברי כי כל שיפור שיוכנס לא ישנה את העובדה כי הסכם ה-QIZ נמצא בשלביו הסופיים, ועל כן הושק מיזם מרכזי אחר (הסכם הקומולציה עם האיחוד האירופי, שנכנס לתוקף בחודש אפריל 2007), ומיזם נוסף נמצא בשלב מ"מ (הסכם עם קנדה), במתכונת דומה ל-QIZ:

הסכם הקומולציה עם ישראל-ירדן-איחוד אירופאי

בחודש דצמבר 2004 נחתם בין ישראל וירדן הסכם סחר משודרג הקובע את הורדת המכסים על יצוא ישראלי בכשליש והורדת המכס על יבוא ירדני למחצית, על פני השנים שני הצדדים המשיכו והורידו את המכסים באופן הדרגתי עד לפטור מלא ממכס בשנת 2010.

הסכם זה, שמשמעותו ליברליזציה עמוקה ביחסי הסחר של המדינות, הוביל לאישור הסדר הקומולציה (צבירה משותפת של כללי מקור) בין ירדן וישראל לצורך יצוא למדינות האיחוד האירופאי, במסגרת הצבירה הפאן-אירופית.

בנוסף, בשנתיים האחרונות נבחנת האפשרות ליצירת הסכם קומולציה גם עם קנדה.

על אף התחזיות, כי יהיו מספר עסקאות עתידיות משמעותיות לניצול הסכם הקומולציה בין ישראל וירדן בעיקר בתחום הטקסטיל, שעל-פי דעת המומחים קיים פוטנציאל להחדרת ענפים נוספים לסחר ההדדי שאינם בהכרח מתחום התעשיות המסורתיות באמצעות הסכם זה, לצערנו טרם מוגף ההסכם ליצוא משמעותי משותף לאירופה.

שנת 2010

על אף הירידה המשמעותית בהיקף עסקאות ה-QIZ, חל גידול משמעותי ביצוא לירדן. הסבר אחד שנרשם כסיבה לעלייה ביצוא הישראלי לירדן הוא ההתדרדרות במצב הביטחוני בעזה וביחסים עם הרש"פ שאילצו תעשיינים ישראלים שבעבר שלחו עבודות בקבלנות משנה לרש"פ, לחפש אלטרנטיבות במצרים ובירדן.

הסבר נוסף הינו כי ירדן משמשת תחנת ביניים ליצואנים ישראלים המייצאים מוצרים לעיראק ולכוחות הצבא האמריקאים הנמצאים בה, כמו גם לארצות המפרץ האחרות. סחורה זו מופיעה בסטטיסטיקה כסחורה המגיעה לירדן, למרות שבסופו של דבר היא מגיעה ליעדים אחרים.

הסבר אחר, ואופטימי יותר, הינו כי התעשייה הירדנית והישראלית למדו להכיר זו את זו, וגילו את הפוטנציאל לשת"פ ללא כל קשר להסכם ה-QIZ, ומעתה ימשיכו בשיתוף פעולה זה ללא סיוע בדמות תמריצים חיצוניים אחרים.

שנת 2011

המחצית הראשונה של שנת 2011 מתאפיינת בהפסקה כמעט מוחלטת של השימוש בהסכם ה-QIZ בייצוא של ירדן לארה"ב. התוצאה הישירה לכך מתבטאת בהפסקת רכישות של תשומות ישראליות וירידה משמעותית בייצוא ישיר לירדן. עיקר הייצוא הנרשם כייצוא לירדן מיועד למעבר לארצות אחרות.

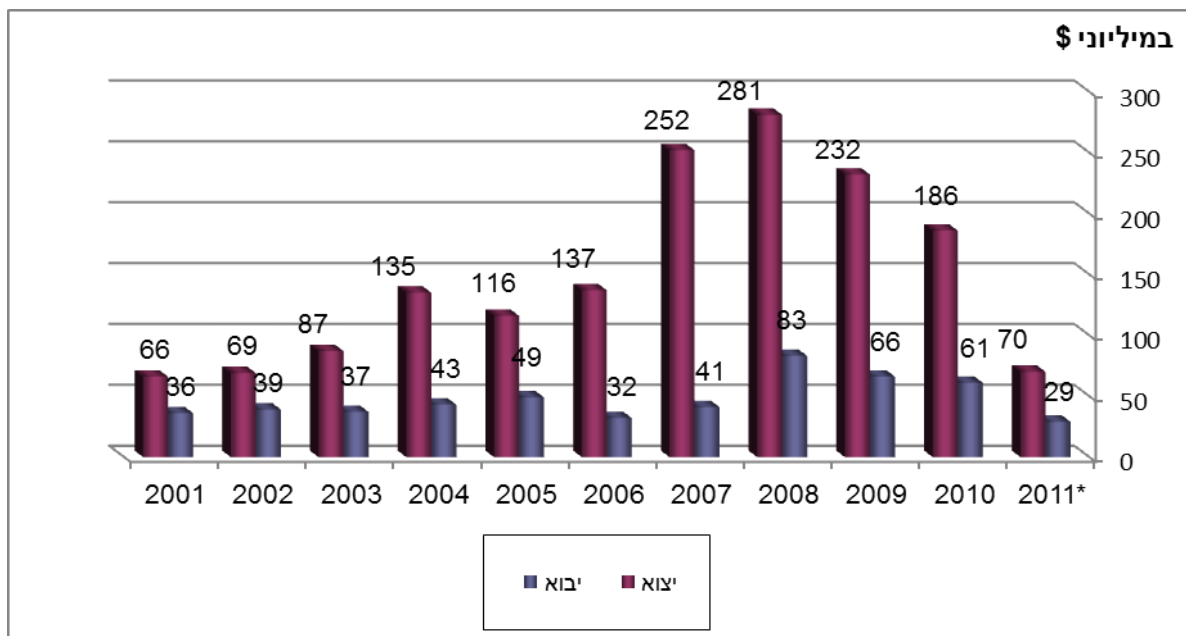
פעילות משותפת מול ארה"ב

שנת 2008 התאפיינה בתחילת הירידה בייצוא הישראלי ל-QIZ וזאת, כאמור, עקב הירידה בייצוא ה-QIZ הירדני לארה"ב. הירידה ביצוא לירידה אף גברה בשל כניסתו המלאה לתוקף של הסכם האס"ח ירדן – ארה"ב, בתחילת 2010.

בהינתן מצב זה ומתוך אינטרס ישראלי וירדני משותף להמשך פעילות משותפת בארה"ב, פנו הצדדים במשותף ל-USTR בבקשה לאפשר קומולציה ישראלית ירדנית בייצוא לארה"ב תוך הסתמכות על הסכמי האס"ח שיש לשני הצדדים עם ארה"ב ולהסכם ההעדפות המשופר בין ישראל וירדן.

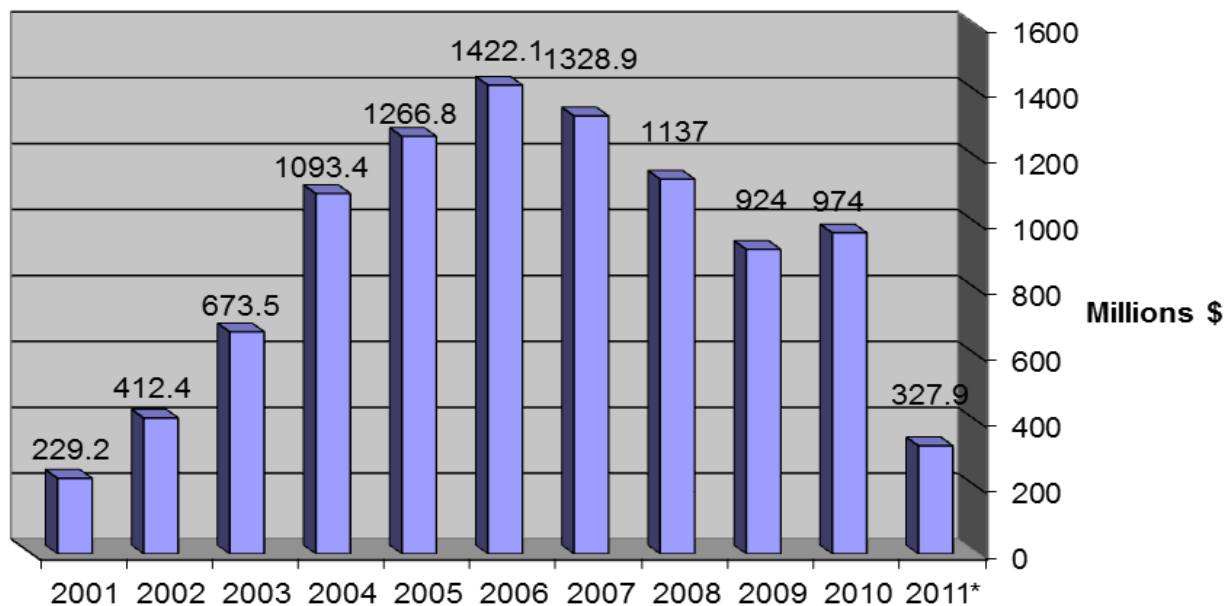
לשם כך יצאה משלחת משותפת בראשות היו"רים המשותפים של ועדת ה-QIZ לווינגטון במחצית יולי 2008 והציגו בקשתם לרשויות האמריקאיות. נכון להיום (2011) ה-USTR איננו מאפשר קומולציה וטרם נמצאו דרכים כיצד לממש את הפוטנציאל הכלכלי והמסחרי הקיים מול ירדן.

סחר הדדי ישראל – ירדן:

* הנתונים ל-2011 מתייחסים לחודשים ינואר-אפריל.

יצוא ירדני לארה"ב:

* הנתונים ל-2011 מתייחסים לחודשים ינואר-אפריל.
עודכן בתאריך 10.07.11

